

Piotr Kulbacki

Najświętsza Maryja Panna z Wieczernika : analiza liturgiczno-teologiczna formularza ze Zbioru Mszy o NMP

Salvatoris Mater 14/1/4, 103-116

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kościół w obchodach roku liturgicznego wielokrotnie wspomina w różnych aspektach Najświętszą Maryję Pannę¹. Okres pięćdziesięciu dni radości paschalnej skoncentrowany wokół Misterium Paschalnego Chrystusa nie przewiduje liturgicznych obchodów ku Jej czci związanych bezpośrednio z tym okresem². Główny obchód, niejako domykający cykl paschalny – święto Matki Kościoła, następuje w poniedziałek po Niedzieli Zesłania Ducha Świętego i przynależy już do okresu zwykłego³. Mszał Rzymski zawiera jeden formularz mszy św. wotywny o Najświętszej Maryi Pannie w okresie wielkanocnym⁴. Niektóre obchody, nawet wysokiej rangi, przypadają zawsze w okresie Wielkanocnym (np. 3 maja – Uroczystość NMP Królowej Polski⁵), jednakże wynika to z korelacji z wydarzeniami historii narodów chrześcijańskich, a nie z anamnezy wydarzeń zbawczych składających się na okres paschalny roku liturgicznego. Uroczystość Zwiastowania Pańskiego⁶ może być obchodzona w okresie paschalnym (gdy 25 marca wypada w Wielkim Tygodniu lub Oktawie Niedzieli Zmartwychwstania)⁷, jest ona jednak związana z porządkiem Misterium Wcielenia⁸.

Ks. Piotr Kulbacki

Najświętsza Maryja Panna z Wieczernika. Analiza liturgiczno-teologiczna formularza ze Zbioru Mszy o NMP

SALVATORIS MATER
14(2012) nr 1-4, 103-116

W trosce o pogłębienie pobożności maryjnej powiązanej z cyklem roku liturgicznego powstał Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie zawierający euchologie⁹ i lekcjonarz z czytaniem¹⁰, sko-

¹ Por. SC 102-103.

² Por. SC 108; J. GÓRZYŃSKI. *Matka Boża w misterium paschalnym*, Warszawa 1999, 307.

³ *Mszał Rzymski dla diecezji polskich. Wydanie drugie poszerzone*, Poznań 2009, 76'-78'.

⁴ TAMŻE, 11''-12''.

⁵ TAMŻE, 54'-55'.

⁶ TAMŻE, 40'-41'.

⁷ *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza*, w: TAMŻE, [79]; [84]-[85].

⁸ Sakramentarz gregoriański z Padwy wiązał ją także z męką Pana: *Annuntiatio sanctae Deo Genetricis et passio eiusdem Domini*. Dziś uważa się, że termin obchodu 25 marca związany był pierwotnie nie tylko z korelacją „biologiczną” do 25 grudnia, co z rolą przełomu marca i kwietnia w obchodzie Paschy i świadomością jedności dzieł Stworzenia, Wcielenia i Zmartwychwstania. Por. B. NADOLSKI. *Liturgia*, t. II, Poznań 1991, 115-116.

⁹ CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Collectio Missarum de Beata Maria Virgine*, I, Libreria Editrice Vaticana 1987; pol.: *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998 (dalej: ZMNMP).

relowane z tematyką wydarzeń zbawczych przywoływanych w okresie paschalnym. Są one przeznaczone do wykorzystania *ad libitum* zgodnie z normami podanymi w kalendarzu liturgicznym i we wprowadzeniu do lekcjonarza mszalnego¹¹. Jakkolwiek rola Maryi jest w pewnym zakresie ukazywana w bieżących formularzach, to w grupie dodatkowych mszy przeznaczonych na ten okres odnajdujemy następujące cztery tematy: Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Zmartwychwstania Pańskiego; Święta Maryja, Źródło Światła i Życia; Najświętsza Maryja Panna z Wieczernika; Najświętsza Maryja Panna, Królowa Apostołów¹². Mają one na celu takie zaakcentowanie roli Maryi w historii zbawienia, aby wszelka pobożność maryjna budowała się w oparciu o biblijne i liturgiczne źródła¹³.

Msza święta o „Najświętszej Maryi Pannie z Wieczernika” związana jest z kultem rozwijanym w wielu diecezjach i zgromadzeniach zakonnych, w szczególności w sposób we wspólnocie odwołującej się w swej duchowości do obecności i roli Maryi w Wieczerniku – w Zgromadzeniu Sióstr Naszej Pani z Wieczernika, założonym przez wymienianą w Martyrologium Rzymskim św. Teresę Courderc (1805-1885)¹⁴. Maryja bowiem przez cały czas towarzyszyła misji Jezusa Chrystusa. Ewangelisci, szczególnie św. Łukasz, opisują sytuacje, w których widać Jej obecność (por. Łk 2, 51). Po śmierci swego Syna i Jego Zmartwychwstaniu przebywała Ona wraz z Apostołami i wraz z nimi trwała na modlitwie w oczekiwaniu na dopełnienie Misterium Paschalnego przez Zesłanie Ducha Świętego (por. Dz 1, 14). W eucharystii Mszy świętej o „Najświętszej Maryi Pannie z Wieczernika”¹⁵ i w wybranych tekstach czytań biblijnych przewijają się dwa splecione zasadnicze wątki prezentujące paralelizm Zwiastowania i modlitwy w Wieczerniku. Pierwszy z nich przedstawia Maryję jako Dziewicę pełną Ducha Świętego, drugi zaś ukazuje Ją jako wzór Kościoła.

¹⁰ CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Lectionarium pro missis de Beata Maria Virgine*, II, Libreria Editrice Vaticana 1987; pol.: *Lekcjonarz do Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998 (dalej: LMNMP).

¹¹ Por. *Wprowadzenie do drugiego wydania lekcjonarza mszalnego*, Poznań 2011, 70-84.

¹² ZMNMP, 81-96; por. J. NOWAK, *Maryja w liturgii i pobożności Kościoła*, Poznań 2009, 194-195.

¹³ Por. LG 67; PAWEŁ VI, Adhortacja apostołska *Marialis cultus* (2 II 1974), w: *Błogosławić mnie będą*, red. S. NAPIÓRKOWSKI, Lublin 1990, 9-66, 23 (dalej: MC); KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003, 155. 183.

¹⁴ Por. ZMNMP, 91; W. ŚWIĄTKIEWICZ, *Maria Wiktoria Teresa Courderc (1805-1885), zakonnica*, „Idziemy” (23 IX 2012 r.) nr 39 (368).

¹⁵ ZMMNP, 91-93.

1. Teksty biblijne

W lekcjonarzu przeznaczonym do użytku w mszach o Najświętszej Maryi Pannie zostały zamieszczone trzy perykopy przeznaczone do czytania podczas liturgii poświęconej „Najświętszej Maryi Pannie z Wieczernika”¹⁶. Stanowią je tekst z Dziejów Apostolskich fundamentalny dla omawianego tematu (Dz 1, 6-14)¹⁷, psalm responsoryjny (por. Ps 87, 1-3. 5-7)¹⁸ i Ewangelia według św. Łukasza (Łk 8, 19-21)¹⁹. Dodatkowo została wskazana druga Ewangelia tegoż Ewangelisty (Łk 24, 44-53)²⁰.

1.1. Dziewica pełna Ducha Świętego

Ewangelia przewidziana w lekcjonarzu (Łk 8, 19-21)²¹ potwierdza szczególną rolę Maryi w stosunku do Kościoła. Ewangelista Łukasz opisuje próbę dotarcia do Jezusa jego rodziny, która przybyła wraz z Matką²². Wersja św. Marka (por. Mk 31-35) podaje motywy przybycia rodziny do Jezusa. Jego bliscy, zaniepokojeni Jego naukami, w trosce o Niego i opinię o ich rodzinie, pragną Go pochwyć. Odpowiedź Jezusa zapisana przez św. Marka wskazuje, że rodzinę Jezusa tworzą wypełniający wolę Bożą²³. Redakcja św. Łukasza, kronikarza wspomnień Matki Jezusa (por. Łk 2, 51), bardziej podkreślająca słuchanie słowa Bożego, uwypukla postawę Maryi przyjmującej słowo Boże całą swoją osobą.

Tekst ten stanowi swoiste osobiste świadectwo Jezusa o swej Matce: *Moją Matką i moimi braćmi są ci, którzy słuchają słowa Bożego i wypełniają je* (Łk 8, 21). Słuchanie słowa Bożego i wypełnianie go utożsamia Jezus z doświadczeniem wyniesionym z domu, dlatego przez stosunek do słowa Bożego Jezus definiuje Jemu najbliższych²⁴. Werset przed Ewangelią podany w lekcjonarzu „Błogosławiona jesteś, Panno Maryjo, zachowałeś słowo Boże i rozważałaś je w swym sercu” (por. Łk 2, 19) ukierunkowuje słuchaczy na taką interpretację perykopy.

¹⁶ LMNMB, 77-79.

¹⁷ TAMŻE, 77.

¹⁸ TAMŻE, 78.

¹⁹ TAMŻE, 79.

²⁰ TAMŻE, 235.

²¹ Perykopa ta jest odczytywana we wtorek 25. tygodnia zwykłego. *Lekcjonarz mszalny*. T. V., Poznań-Warszawa 1975, 62.

²² Por. J. PUDEŁKO, *Powołanie kobiety według Syracydesa*, „Verbum vitae” 10(2011) 102-104.

²³ Por. *Ewangelia według św. Łukasza*, tłumaczenie, wstęp i komentarz H. Langkammer, Lublin 2005, 222.

²⁴ Por. TAMŻE, 223.

Maryja stała się dla uczniów wzorem podejmowania życia oparte-
go na słowie Bożym. Jest Ona bowiem napełniona Duchem Świętym, co
zostało oznajmione przez anioła podczas Zwiastowania (por. Łk 1, 28).
Zstąpienie na Nią Ducha Świętego uczyniło Ją Matką Wcielonego Syna
Bożego (por. Łk 1, 35). Jej napełnienie Duchem Świętym znajdowało
swe odbicie u Ojców Kościoła w przyznawanych Jej biblijnych tytułach:
Pałac Króla, Komnata Słowa, Świątynia lub Przybytek Pana, Arka Przy-
mierza lub Uświęcenia. Później zaś wprost nazwano Ją Świątynią Ducha
Świętego²⁵.

Według *Katechizmu Kościoła Katolickiego* Dziewica pełna Ducha
Świętego *jest arcydziełem posłania Syna i Ducha Świętego w pełni czasu*²⁶.
W Niej, opiewanej w liturgii jako Stolicy Mądrości, Ojciec znalazł miesz-
kanie, w którym Jego Syn i Duch mogą mieszkać wśród ludzi. W Maryi
zostały zapoczątkowane „wielkie sprawy Boże” wypełniane przez Ducha
Świętego w Chrystusie i Kościele²⁷.

Pisarze kościelni przekazali tradycję modlitw błagających Dziewicę
o wstawiennictwo, by od Ducha Świętego otrzymać moc zrodzenia Chry-
stusa we własnych duszach²⁸. Maryja nosząca w swym łonie Syna Bożego
uczy nas wielbienia Boga słowami *Magnificat*. Jej dziewictwo przez moc
Ducha Świętego i przez wiarę staje się wyjątkową płodnością. W Niej Duch
Święty Objawia Syna, Ona zaś pokazuje Słowo w uniżeniu Jego ciała.
Przez Nią Duch Święty zaczyna prowadzić do komunii z Chrystusem lu-
dzi, *w których Bóg upodobał sobie*²⁹. Jej oddanie się słowu Bożemu sta-
ło się zatem wzorem otwarcia na przyjęcie Ducha Świętego zstępującego
na Kościół. Katechizm stwierdza, że *na końcu tego posłania Ducha Ma-
ryja staje się «Niewiastą», Nową Ewą, «Matką żyjących», Matką «całego
Chrystusa»*³⁰. W testamentie z krzyża Jezus wskazuje na Nią jako Matkę
swego ucznia (por. J 19, 26-27).

Maryja z Wieczernika jest ukazana w Dziejach Apostolskich jako sto-
jąca u początków Kościoła. Dzieje Apostolskie ukazują, że *jest Ona obec-
na z Dwumastoma trwającymi «jednomyslnie na modlitwie»* (Dz 1, 14)
*na początku «czasów ostatecznych», które zapoczątkowuje Duch Świę-
ty w poranek Pięćdziesiątnicy wraz z ukazaniem się Kościoła*³¹. Modlitwa
z uczniami w Wieczerniku po Wniebowstąpieniu jest ostatnim relacjono-

²⁵ MC 26.

²⁶ KKK 721.

²⁷ Por. TAMŻE, 721.

²⁸ MC 26.

²⁹ Por. KKK 722-725.

³⁰ TAMŻE, 726.

³¹ TAMŻE.

wanym przez natchnionych autorów wydarzeniem, którego uczestnikiem była Maryja³². Jej obecność po Zesłaniu Ducha Świętego jest już całkowicie milcząca. Uczniowie napełnieni Duchem Świętym stają się podobni do Niej, choć niosą skutki grzechu pierwotnego i osobistego. Od tej pory inicjacja chrześcijańska skoncentrowana wokół sakramentów chrztu, bierzmowania i Eucharystii wprowadza nowych uczniów w rzeczywistość życia osoby wyzwolonej z grzechu przez Chrystusa – napełnionej Duchem Świętym³³.

1.2. Maryja obecna w zgromadzeniu przed Pięćdziesiątnicą

W lekcji zaczerpniętej z Dziejów Apostolskich można wyróżnić trzy części opisujące etapy związane z zakończeniem epifanii Zmartwychwstałego wobec swych uczniów: a) Dz 1, 6-8; b) Dz 1, 9-11; c) Dz 1, 12-14. Dopiero opis trzeciego etapu, zgromadzenia się uczniów w Wieczerniku, wymienia towarzyszącą im Maryję.

a) Na pytanie skierowane do Zmartwychwstałego przed Jego Wniebowstąpieniem o czas przywrócenia królestwa Izraela uczniowie otrzymują odpowiedź wykluczającą możliwość posiadania przez nich wiedzy życia dotyczącej „czasu i chwil, które Ojciec ustalił swoją władzą” (por. Dz 1, 6-7). Jednak dla Jezusa Chrystusa, na zakończenie okresu ukazywania się, postawione pytanie stanowiło tylko pretekst do przekazania im obietnicy zstąpienia Ducha Świętego: *Gdy Duch Święty zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami w Jeruzolimie i w całej Judei, i w Samarii, i aż po krańce ziemi* (Dz 1, 8).

Ta perspektywa posłania świadków słów i czynów Jezusa Chrystusa w mocy Ducha Świętego zakorzeniona jest w Jego namaszczeniu Duchem Świętym u progu realizacji Jego misji (por. Mk 1, 10; Łk 4, 17-21)³⁴. Jakkolwiek uczniowie widzieli czyny Jezusa i słuchali Jego słów, to dla podjęcia misji świadectwa potrzebowali nie tylko formalnego ukonstytuowania się Kościoła jako wspólnoty świadków, ale uzdalniającej ich mocy Ducha Świętego. Dopiero Zesłanie Ducha Świętego otworzyło nowy etap życia wspólnoty popaschalnej trwający aż do paruzji – powtórnego przyjścia Pana w chwale³⁵. Objawienie Kościoła przed światem nastąpiło poprzez

³² R. LAURENTIN, *Matka Pana*, Warszawa 1989, 217.

³³ Por. CZ. KRAKOWIAK, *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym*, Lublin 2003, 203-204.

³⁴ Por. PAWEŁ VI, *Konstytucja Apostolska o sakramencie bierzmowania*, w: *Obrzędy bierzmowania. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2008, 10.

³⁵ Por. KKK 1001.

świadcstwo *wybranych uprzednio przez Boga na świadków, którzy z Nim jedli i pili po Jego zmartwychwstaniu* (por. Dz 10, 41).

b) Druga część omawianej lekcji opisuje, jak po słowach tej obietnicy Jezus Chrystus w sposób widzialny wstąpił do nieba, zamykając okres paschalnej chrystofanii³⁶. Towarzyszą temu „dwaj mężowie w białych szatach”, którzy wyjaśniają apostołom wpatrującym się w niebo, zapewne niezdaającym sobie jeszcze sprawy ze znaczenia tego wydarzenia, że *ten Jezus, wzięty od was do nieba, przyjdzie tak samo, jak widzieliście Go wstępującego do nieba* (por. Dz 1, 9-11). W ten sposób pożegnalna obietnica zstąpienia Ducha Świętego koreluje z obietnicą Jezusa pozostania ze swymi uczniami aż do końca świata (por. Mt 28, 20), choć w innej formie niż do tej pory³⁷. Ta obietnica zawiera w sobie polecenie zachowywania nauki Jezusa, posiadającego wszelką władzę na niebie i na ziemi (por. Mt 28, 18).

c) Trzecia część tej perykopy³⁸ ukazuje nakazany przez Jezusa powrót uczniów do Jerozolimy, celem oczekiwania na realizację obietnicy (por. Dz 1, 4; Łk 24, 49), do wskazanej „sali na górze” – Wieczernika (por. Mk 14, 15)³⁹. Tam gromadzili się najbliżsi Nauczyciela z Nazaretu, w których, po spotkaniach ze Zmartwychwstałym, wstąpiła nowa nadzieja. Święty Łukasz wymienia imiennie wszystkich zgromadzonych tam Apostołów i dodaje, że *wszyscy oni trwali jednomyślnie na modlitwie razem z niewiastami, Maryją Matką Jezusa, i braćmi Jego* (Dz 1, 12-14) w liczbie około stu dwudziestu osób (Dz 1, 15)⁴⁰.

Opis poprzedzającego Pięćdziesiątnicę zgromadzenia w Wieczerniku stanowi ostatnią relację biblijną z życia Maryi. Jej obecność podczas misji realizowanej przez Jej Syna wykazywana przez księgi historyczne Nowego Testamentu okazuje się niezwykle dyskretna. Oprócz wydarzeń związanych z narodzeniem i dzieciństwem Jezusa (Mt 1-2; Łk 1-2) Maryja pojawia się w Kanie Galilejskiej u początku Jego działalności publicznej (J 2), przybywa wraz z interweniującymi krewnymi Jezusa, prawdopodobnie zmartwionymi o zdrowie psychiczne Nauczyciela z Nazaretu (Mt 12, 46-50; Mk 3, 31-25; Łk 8, 19-21)⁴¹. Jest wreszcie obecna wśród nielicznych bli-

³⁶ Zob. W. HRYNIEWICZ, *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata*, t. 3, Lublin 1991, 145.

³⁷ Por. *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, opr. J. Homerski, Poznań-Warszawa 1979, 362.

³⁸ Zob. S. HAREZGA, *Maryja we wspólnocie pierwszych uczniów Chrystusa* (Dz 1, 13-14; 2, 1. 42), „*Salvatoris Mater*” 7(2005) nr 1, 20-28.

³⁹ Zob. *Dzieje Apostolskie. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, opr. E. Dąbrowski, Poznań 1961, 227-228.

⁴⁰ Por. LG 59.

⁴¹ Por. *Ewangelia według św. Łukasza...*, 222.

skich pod krzyżem (J 19, 25). Teksty natchnione zauważają Jej obecność w Wieczerniku po Wniebowstąpieniu (Dz 1, 14). Zesłanie Ducha Świętego stanowi cezurę relacji z Jej działania podczas misji Jezusa⁴². Od tej pory Maryja dyskretnie usuwa się w cień ze sceny opisywanych wydarzeń, już milknie na kartach Nowego Testamentu. Wieczernik po Wniebowstąpieniu stanowi ostatnie odnotowane miejsce spotkania z Maryją.

Lekcjonarz proponuje jako drugą do wyboru, zamieszczoną w Dodatku, perykopę ewangeliczną zaczerpniętą także z Ewangelii według św. Łukasza (24, 44-53)⁴³. Jest to opis Wniebowstąpienia, paralelny do lekcji z Dziejów Apostolskich (1, 6-14). W tekście tej perykopy św. Łukasz przywołuje pożegnalne słowa Jezusa podkreślającego, że *musi się wypełnić wszystko, co napisane jest o Mnie w Prawie Mojżesza, u Proroków i w Psalmach* (Łk 24, 44). Zmartwychwstały oświecił ich, dając im rozumienie Pisma, by pojęli Jego testamentalne przesłanie. Składają się na nie: zapowiedziane w Piśmie męka, i Zmartwychwstanie; świadectwo uczniów dotyczące nie tylko wydarzeń paschalnych, ale głoszące nawrócenie i odpuszczenie grzechów wszystkim narodom; „obietnica Ojca”, czyli Duch Święty⁴⁴.

Wychwalające Syjon, jako Matkę wszystkich narodów, słowa Psalmu 87 następującego w lekcjonarzu jako psalm responsoryjny po pierwszym czytaniu z Dziejów Apostolskich (1, 6-14)⁴⁵, realizują się w Jezusie Chrystusie. Apostołowie bowiem mają zostać świadkami Jego cierpienia i Zmartwychwstania oraz głoszenia w Jego Imię nawrócenia i odpuszczenia grzechów wszystkim narodom (por. Łk 24, 47-48). Aby mogli zrealizować swą misję dania świadectwa, powinni pozostać w Jerozolimie, aż zostaną *przyobleczeni mocą z wysoka* (Łk 24, 49). Święty Łukasz w Ewangelii wiąże fakt świadectwa z wielbieniem i błogosławieniem Boga w świątyni (por. Łk 24, 53).

1.3. Pełna Ducha Świętego jako wzór Kościoła

Modlitewne, dziewięciodniowe zgromadzenie Apostołów wraz z Maryją i innymi niewymienionymi imiennie uczniami Pana (Dz 1, 13-14) stanowiło przygotowanie do nowej formy obecności Jezusa i objawienia Jego Kościoła przed światem (Dz 2, 1-47). Podczas tego zgromadzenia „bracia” dokonali uzupełnienia grona Dwunastu (por. Dz 1, 15-26). Maryja obecna w Wieczerniku towarzyszy modlitwie w dniach przed Pięćdzie-

⁴² Por. KKK 965.

⁴³ LMNMP, 235.

⁴⁴ Por. *Ewangelia według św. Łukasza...*, 536-537.

⁴⁵ LMNMP, 78.

siątnicą⁴⁶. Jej rola we wspólnocie Wieczernika oczekującej zstąpienia Ducha Świętego jest szczególna, bowiem będąc wolną od wszelkiej zmyzy grzechu pierworodnego⁴⁷ jest Ona „pełna łaski”, tzn. jest napełniona Duchem Świętym (Łk 1, 28). Jako Niepokalana mogła od pierwszej chwili swego życia bezwarunkowo dawać Bogu taką odpowiedź na Jego dar (por. Łk 1, 38), do jakiej uzdolni ludzi zesłany Duch Święty (por. 1 Kor 12, 3)⁴⁸. Maryja pełna łaski stanowi figurę Kościoła napełnionego Duchem Świętym⁴⁹.

Po odczytaniu perykopy z Dziejów Apostolskich lekcjonarz przewiduje odpowiedź słuchaczy słowa Bożego w psalmie responsoryjnym opartym na Psalmie 87 (por. Ps 87, 1-3. 5-7). Refren stanowią słowa: *Głoszą o tobie rzeczy pełne chwały* (por. Ps 87, 3)⁵⁰.

W swoim komentarzu bł. Jan Paweł II podkreślał, że Psalm ten wychwala Syjon jako matkę całej ludzkości, nie tylko Izraela. Psalmista jest świadomy, iż stwierdzenie to jest bardzo śmiałe, gdyż przedstawia skromną stolicę małego narodu jako początek o wiele potężniejszych ludów. Syjon, zajmując uprzywilejowane miejsce w historii zbawienia, jest matką całej ludzkości, stanowi „miasto Boże”. Wszystkie ważne dla ówczesnego świata biblijnego miejsca zostają odniesione do Syjonu jako centrum Bożego działania: wielkie państwo na zachodzie – Rahab, czyli symboliczne wyobrażenie Egiptu; mocarstwo wschodnie – Babilon, lud kupiecki na północy skupiony wokół Tyru, głębokie południe reprezentowane przez Etiopię, i wreszcie obszar środkowy – Palestyna. Wszystkie te krainy są „córkami Syjonu”⁵¹.

W ten sposób psalmista przedstawia wszystkie narody podążające do Jerozolimy, nawet wrogie, jako „spokrewnione”. Nie są sobie już obce, lecz odkrywają swe wspólne źródła duchowe, wykonując w procesji na Syjon chóralny śpiew i radosny taniec. Odnajdując swe wspólne korzenie, cieszą się jak bracia powracający do wspólnego domu⁵². Tradycja Kościoła ujmująca psalmy w kluczu chrystologicznym prowadziła do odczytania Miasta Bożego, Syjonu jako typu Maryi. „Góra Syjon” to Maryja, Matka Mesjasza, Matka Kościoła⁵³.

⁴⁶ Por. PAWEŁ VI, *Konstytucja Apostolska o sakramencie bierzmowania...*, 11; zob. Cz. KRAKOWIAK, *Sakrament bierzmowania w reformie liturgii II Soboru Watykańskiego*, Lublin 2012, 326.

⁴⁷ Por. PIUS IX, *Bulla Ineffabilis deus* (8 XII 1854), DS 2803.

⁴⁸ Por. LG 59; KKK 490, 967.

⁴⁹ LG 63.

⁵⁰ LMNMP, 78.

⁵¹ *Jan Paweł II, Benedykt XVI rozważają Psalmy*, Rosikon Press, Izabelin-Warszawa 2006, 240.

⁵² TAMŻE, 240-241.

⁵³ Por. *Nowe Msze o Najświętszej Maryi Pannie. Komentarze i homilie*, red. A. PACIOREK, H. WITCZYK, Kielce 2008, 185.

Psalm 87 nie tylko stanowi wzór dla dialogu międzyreligijnego i utrwała uniwersalną spuściznę proroków (por. Iz 56, 6-7; 60, 6-7; 66, 21; Jl 4, 4. 10-11; Ml 1, 11), ale zarazem antycypuje chrześcijańską wizję górnego Jeruzalem zstępującego z nieba od Boga (por. Ap 21, 2. 10) – „naszej matki” mającej więcej dzieci niż doczesne Jeruzalem (por. Ga 4, 26-27). W tym duchu Ojcowie Soboru wskazywali na Kościół powszechny jako zmierzający ku zgromadzeniu wszystkich narodów na końcu wieków⁵⁴.

Wspólnota zgromadzona wraz z Maryją w Wieczerniku w dniu Pięćdziesiątnicy rozpocznie doczesną drogę Kościoła gromadzącego całą ludzkość⁵⁵. W Maryi jako doskonale zjednoczonej z Chrystusem – Oblubienicy Słowa, pełnej łaski, Ojcowie Kościoła widzieli Matkę Kościoła⁵⁶. Dlatego perykopa opisująca czuwanie w Wieczerniku znajduje swoje dopełnienie w responsoryjnym śpiewie Psalmu 87.

Msza św. o NMP z Wieczernika stanowi szczególną okazję do liturgicznej proklamacji perykopy mówiącej o obecności Maryi w Wieczerniku podczas oczekiwania na zesłanie Ducha Świętego (Dz 1, 12-14). Jest ona bowiem przewidziana w polskim lekcjonarzu mszalnym tylko w święto Matki Kościoła⁵⁷, we wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Różańcowej⁵⁸, w lokalnych obchodach – np. święto Najświętszej Maryi Panny Świętogórskiej z Gostynia (25 VI)⁵⁹ oraz w czytaniach wspólnych o NMP jako pierwsze czytanie w okresie wielkanocnym⁶⁰. Spośród świąt *de praecepto* perykopa ta jest przewidziana na 7 Niedzielę Wielkanocy roku A⁶¹, lecz obecnie w Polsce, ze względu na obchód w tę niedzielę Wniebowstąpienia nie jest odczytywana⁶².

2. Modlitwy mszalne

Zawarte w mszale teksty formularza „Najświętsza Maryja Panna z Wieczernika” rozwijają powyższe wątki biblijne ukazując Maryję jako Dziewicę pełną Ducha Świętego oraz jako wzór Kościoła⁶³.

⁵⁴ Jan Paweł II, *Benedykt XVI rozważają Psalmy...*, 241; por. LG 20.

⁵⁵ Por. LG 2.

⁵⁶ Por. TAMŻE, 63.

⁵⁷ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, Poznań 2004, 150.

⁵⁸ TAMŻE, 347.

⁵⁹ TAMŻE, 184.

⁶⁰ TAMŻE, 55*.

⁶¹ *Lekcjonarz mszalny*, t. II, Poznań-Warszawa 1973, 400.

⁶² *Ogólne normy roku liturgicznego...*, [78]; *Dekret Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów* (4 III 2003), „Anamnesis” 9(2003) z. 3(34), 18.

⁶³ ZMNMP, 91; Por. LG 66-69.

2.1. Antyfona na wejście

Zgodnie z tematem formularza Antyfona na wejście stanowi tekst werse tu biblijnego (por. Dz 1, 14) niewyszczególniający, poza Maryją, pozostałych osób obecnych w Wieczerniku. Ponieważ pełny tekst werse tu zawiera lekcja z Dziejów Apostolskich przypisana do tego formularza, dlatego antyfona nie podejmuje wątku obecności w Wieczerniku innych niewiast i braci Jezusa. Antyfona na wejście, wprowadzająca w tematykę liturgii, ma za zadanie skoncentrować uwagę uczestników przede wszystkim na obecności Maryi w Wieczerniku.

Aktywne włączenie się Maryi w modlitwę uczniów Chrystusa stanowi dla Kościoła wzór jego posłannictwa. Kościół wspólnotę wiary otacza miłością i włącza w modlitwę na wzór Maryi⁶⁴.

2.2. Kolekta

W Kolekcie, opierającej się na biblijnych przesłankach (por. Dz 1, 14), zawarte jest przesłanie, że Bóg ubogacił darami Ducha Świętego Najświętszą Maryję Pannę modlącą się razem z Apostołami. Ona stanowi wzór osoby wierzącej⁶⁵. Ten biblijny obraz Dziewicy pełnej Ducha Świętego (por. Łk 1, 28) wprowadza w część deprekatorywną kolekty⁶⁶. Przedkłada Ona Bogu prośbę, skierowaną za Jej wstawiennictwem, abyśmy mieli udział w doświadczeniu uczniów zgromadzonych w Wieczerniku w oczekiwaniu na napełnienie mocą z wysoka (por. Łk 24, 49). Kolekta wyraża prośbę o napełnienie nas tym samym Duchem, który napełnił Maryję od początku Jej życia. Ona stanowi figurę Kościoła, w którym dopełniło się Misterium Paschalne Jezusa Chrystusa w dniu Pięćdziesiątnicy⁶⁷. Zesłanie Ducha Świętego sprawi w Kościele, że będziemy trwać jednomyślnie na modlitwie, tak jak uczniowie w Wieczerniku. Owocem będzie niesienie braciom dobrej nowiny o zbawieniu, tak jak stało się to udziałem uczniów Pana, począwszy od dnia Pięćdziesiątnicy.

⁶⁴ Por. *Nowe Msze o Najświętszej Maryi Pannie...*, 186.

⁶⁵ Zob. E. GIANNARELLI. *Maryja między teologią, duchowością i życiem codziennym. Trudne narodziny wzorca w wiekach I-III*, „Salvatoris Mater” 11(2009) nr 2, 51-58.

⁶⁶ Por. Z. JANIEC. *Wstawiennictwo Maryi. Studium liturgiczno-teologiczne na podstawie wybranych formularzy okresu zwykłego ze Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Sandomierz 2010, 293-296.

⁶⁷ Por. R. LAURENTIN. *Matka Pana...*, 187-188.

2.3. Modlitwa nad darami

Modlitwa nad darami, stanowiąc wprowadzenie i przygotowanie do Modlitwy eucharystycznej, wyraża związek między przyniesionymi darami i działaniem eucharystycznym⁶⁸. Zawarta w omawianym formularzu modlitwa zawiera prośbę o przyjęcie darów „z radością ofiarowanych”. Źródłem tej radości Kościoła jest dar Ducha Świętego, którym napełniony jest cały Kościół i wszyscy jego członkowie. Ta radość skłania nas do gorliwego naśladowania Maryi w uległości głosowi Ducha Świętego⁶⁹.

Należy tu podkreślić, że będąc przedmiotem miłości Boga, Maryja jest przestrzenią wielkiej Jego radości. Dzięki Jej odpowiedzi na słowo Boże, osobowemu darowi, wolnemu i bezwarunkowemu (por. Łk 1, 38) Boże obietnice mogły się spełnić i urzeczywistnić. W *fiat* Maryi spotkały się dwie wolne miłości, skierowane ku sobie, pełne wewnętrznej radości. Tajemnica radości Maryi to radość powołania i odpowiedzi. Zarazem jest to radość Niewiasty napełnionej Duchem Świętym (*Pneumatofora*). Radość Maryi ma także charakter eschatologiczny, gdyż jest skierowana ku czasom i wydarzeniom ostatecznym⁷⁰.

Radość Maryi ma też wymiar egzystencjalny i będąc radością Matki, zawiera w sobie zapowiedź radości doświadczanej w bólu (por. Łk 2, 35)⁷¹. Uległość wobec Boga wzorowana na Maryi prowadzi do szukania we wszystkim Bożej chwały, czego wyrazem staje się przygotowanie darów ofiarnych. Stąd płynie radość uczestników liturgii.

2.4. Prefacja

Prefacja, podając w embolizmie⁷² motyw dziękczynienia, wskazuje na rolę Maryi w historii zbawienia w aspekcie Jej modlitwy z Apostołami w oczekiwaniu na przyście Pocieszyciela⁷³. Bóg dał swemu młodemu Kościołowi wzór zgody i modlitwy. Tym wzorem jest Matka Jezusa modląca się jednomyślnie z Apostołami. Tekst prefacji zawiera paralełę postawy Maryi podczas Zwiastowania i podczas modlitwy w Wieczerniku⁷⁴. Ma-

⁶⁸ B. NADOLSKI. *Liturgika*, t. IV, Poznań 2011, 248; por. Z. JANIEC, *Wstawiennictwo Maryi...*, 326-328.

⁶⁹ Por. *Nowe Msze o Najświętszej Maryi Pannie...*, 187.

⁷⁰ Por. KKK 972; A. SOBIERAJ. *Chaire kecharitomena. Mariologiczna perspektywa tajemnicy radości*, „Salvatoris Mater” 12(2010) nr 3-4, 87-95.

⁷¹ TAMŻE, 100.

⁷² Por. Z. JANIEC, *Wstawiennictwo Maryi...*, 356-358.

⁷³ M. ZACHARA. *Naśladowanie Maryi w Zbiorze Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, „Salvatoris Mater” 7(2005) nr 3-4, 286.

⁷⁴ R. LAURENTIN. *Matka Pana...*, 218-219.

ryja, która trwała na modlitwie, oczekując przyjścia Zbawiciela, *w gorących błaganiach przyzywa obiecanego Pocieszyciela*⁷⁵.

Dlatego tak jak została *przy Wcieleniu ocieniona Duchem Świętym*, tak *przy narodzeniu nowego Ludu Twojego znowu otrzymuje pełnię Daru Bożego*. Ta paralela prowadzi do konkludującego embolizm omawianej prefacji wniosku, że *Najświętsza Dziewica, czuwająca na modlitwie i płonąca miłością, stała się wzorem Kościoła, który ubogacony darami Ducha, czujnie oczekuje drugiego przyjścia Chrystusa*⁷⁶. Miłość Maryi określona jako „płonąca” znajduje swe dopełnienie w opisie dnia Pięćdziesiątnicy, gdy uczniowie zostali napełnieni Duchem Świętym, czego spektakularnym znakiem stały się *języki jakby z ognia, które się rozdzieliły, i na każdym z nich spoczął jeden* (Dz 2, 3). Dlatego można powiedzieć, że *Dziewica-Matka, należąc wewnętrznie do ikony wcielenia, jest tym samym Ikoną Ducha Świętego; pokorna Niewiasta jest obrazem tej więzi miłości, którą transcendentny Duch ustalił od wewnątrz między Chrystusem i ludzkością*⁷⁷.

2.5. Antyfona na Komunię

Antyfona na Komunię przywołuje opisane w Dziejach Apostolskich życie pierwszej wspólnoty chrześcijańskiej powstałej po Zesłaniu Ducha Świętego. Życie pierwszych uczniów było skoncentrowane wokół trwania w nauce Apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwach. Dziś podczas uczty Eucharystycznej jej uczestnicy, co *explicite* podkreśla Kościół w II i III Modlitwie Eucharystycznej, zostają napełnieni Duchem Świętym⁷⁸. Napełniony Nim został, trwający na modlitwie z Maryją, Kościół zgromadzony w Wieczerniku⁷⁹. Zesłanie Ducha Świętego nastąpiło niejako w odpowiedzi na to wielkie wołanie Maryi i uczniów⁸⁰.

2.6. Modlitwa po Komunii

Modlitwa po Komunii wyraża pragnienia i nadzieje pokrzepionych Chlebem dającym zbawienie⁸¹. Dlatego proszą, aby z pomocą Najświętszej

⁷⁵ ZMNMP, 92.

⁷⁶ TAMŻE.

⁷⁷ R. LAURENTIN. *Matka Pana...*, 188.

⁷⁸ *Mszal Rzymski dla diecezji polskich...*, 318*, 234*.

⁷⁹ B. FORTE, *Duch Święty zstępuje na Maryję, na dary, na Kościół*, „Salvatoris Mater” 7(2005) nr 1, 54-60.

⁸⁰ Por. J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela*, Kielce 1996, 249.

⁸¹ Por. Z. JANIEC, *Wstawienictwo Maryi...*, 395-396.

Dziewicy przyczynili się do zgody i pokoju braci⁸². Motywem, na który powołuje się Kościół w tej modlitwie, jest ofiarowanie się za nich Chrystusa jako żertwy Odkupienia. Skupienie pokomunijne przypomina adorację z Wieczernika. Maryja, jako nauczycielka kontemplacji, uczy trwania pod krzyżem, na którym spełniła się ofiara⁸³. Uczestnicy uczty eucharystycznej spożywający Ciało i Krew Pańską zostają przemienieni mocą Ducha Świętego. Ich uczestnictwo w Bogu jest pełniejsze, zaś Maryja uczestniczy w Ciele Chrystusa w chwale nieba najpełniej⁸⁴.

***

Formularz mszy „Najświętsza Maryja Panna z Wieczernika”, szczególnie przeznaczony na okres Wielkanocny, stanowi ważne rozwinięcie biblijnego wątku obecności Maryi w zbawczej misji Jezusa Chrystusa. Kościół, wielbiąc Boga za dar Ducha Świętego, ukazuje Dziewicę pełną Ducha Świętego i będącą wzorem Kościoła. Celebracje roku liturgicznego koncentrujące się wokół Misterium Paschalnego nie mogą wyczerpywać wszystkich aspektów Jej obecności przy Synu, przy Jego uczniach, Jej eklezjotwórczej roli i Jej wstawiennictwa. Dlatego chętnie podejmowany przez pobożność ludową za Pismem Świętym temat Jej obecności w Wieczerniku w czasie od Wniebowstąpieniu Jezusa Chrystusa do Zesłania Ducha Świętego zyskuje ważne oparcie w liturgii.

Ks. dr Piotr Kulbacki
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Lublin)

ul. Retkińska 127
PL - 94-004 Łódź

e-mail: PiotrKulbacki@oaza.pl

⁸² Zob. S. ROSTAGNO, *Maryja, model relacji ludzkiej z Bogiem*, „Salvatoris Mater” 8(2006) nr 1-2, 280-284.

⁸³ Por. M. ZAWADA, *Obecność Maryi w adoracji pokomunijnej*, „Salvatoris Mater” 7(2005) nr 1, 140-141.

⁸⁴ P. LISZKA, *Maryja a Eucharystia w kontekście misterium Kościoła*, „Salvatoris Mater” 7(2005) nr 1, 73.

Beata Vergine Maria del Cenacolo. L'analisi liturgico-teologica del formulario dalla Collezione delle messe sulla BVM

(Riassunto)

Il testo del formulario della messa *Beata Vergine Maria del Cenacolo* costituisce una vera e propria continuazione liturgica del racconto biblico circa la presenza di Maria nella missione redentrice del suo Figlio. La Madonna viene descritta come un modello della Chiesa – del Popolo di Dio guidato dallo Spirito Santo.

L'Autore solleva la questione relativa a tale presenza di Maria all'interno della Chiesa nascente. L'autore, mediante analisi liturgica dei testi della messa, ha descritto Maria come Madre del Redentore e piena dei doni dello Spirito e per questo modello del Popolo di Dio.

La sua presenza nel Cenacolo è del tutto particolare perchè Essa è libera da ogni forma di peccato. La specificità della presenza di Maria consiste nel fatto che Ella è riempita dello Spirito Santo. Dall'altra parte, tale presenza La rende Madre di una comunità chiamata poi Chiesa che, a partire da questo momento, inizierà a radunare l'intera umanità e camminare verso la piena unione con Cristo alla fine dei tempi.